

АКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ – ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

37. Dz. U. 1997, nr 135, poz. 906.
38. www.paiz.gov.pl./indeks/ Specjalne Strefy Ekonomiczne/ i tabela 2.
39. Dz. U. 1997, nr 135, poz. 907.
40. www.paiz.gov.pl./indeks/ Specjalne Strefy Ekonomiczne/ i tabela 2.
41. Dz. U. 1997, nr 135, poz. 909.
42. www.mgip.gov.pl./ Przedsiębiorcy/ Specjalne Strefy Ekonomiczne na koniec 2005 r./
43. Dz. U. 1997, nr 135, poz. 912.
44. Dz. U. 1999, nr 86, poz. 960
45. www.paiz.gov.pl, i tabela 2.
46. Dz. U. 2001, nr 84, poz. 909.
47. Dz. U. 2005, nr 81, poz. 707.
48. www.mgip.gov.pl/ Przedsiębiorcy/ Specjalne Strefy Ekonomiczne na koniec 2005 r./
49. Dz. U. 1997, nr 17, poz. 92; Dz. U. 1998, nr 43, poz. 259; Dz. U. 1998, nr 70, poz. 459; Dz. U. 1998, nr 139, poz. 900.
50. www.mgip.gov.pl./ Specjalne Strefy Ekonomiczne na koniec 2005r, s. 3/
51. Там же, s. 8.
52. Там же.

Ірина Пальшкова, кандидат педагогічних наук,

завідувач кафедри педагогічних технологій початкової освіти
Південноукраїнського державного педагогічного університету
імені Костянтина Ушинського
м. Херсон

АКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ – ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуті підходи до вивчення поняття “педагогічна культура” з позиції ціннісних орієнтацій особистості вчителя початкової школи.

Постановка проблеми. Складний етап розвитку суспільства, на якому перебуває Україна, спричиняє глибокі соціокультурні перетворення, зміни, особливо у сфері духовного відродження української нації. Духовність, культура все більше пронизують значущі події суспільного життя і свідомість людей.

Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття) одним із першорядних завдань визначила необхідність докорінного реформування всієї системи освіти, яка б забезпечила формування інтелектуального і культурного потенціалу особистості як найвищої цінності нації. Програмою визначено основний напрям поступу вітчизняної освіти – створення умов для підготовки нової генерації педагогічних кадрів, здатних на практиці впроваджувати у життя особистісно орієнтовану систему навчання і виховання на засадах гуманістичної педагогіки, підвищення їх професіоналізму і майстерності.

Сучасна освітня система повинна відповідати високому вимогам суспільства до особистості педагога. Стає очевидним, що досягнення цілей сучасної освіти багатоманітне в чому пов'язане з особистісним потенціалом учителя, його загальною та професійною культурою. Перехід до нової освітньої парадигми, домінуючим чинником

якої виступає культура, виховання “людини культури”, визначає орієнтири вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх публікацій. Значний внесок у розробку культурологічних засад змісту і технологій педагогічної освіти внесли С.І. Архангельський, Л.П. Буєва, А.А. Вербицький, Ю.М. Громико, В.П. Зінченко, Є.І. Ісаєв, Н.В. Кузьміна, В.С. Ледньов, А.К. Маркова, Н.Д. Нікандров, В.А. Сластьонін, В.І. Слободчиков, Г.П. Щедровицький, Є.Н. Шиянов та інші. У рамках культурологічного підходу систематизуючим чинником професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя є формування його педагогічної культури (І.Ф. Ісаєв).

Поняття професійно-педагогічної культури розглядається в різних контекстах. Проведені дослідження професійно-педагогічної компетентності як компонента професійної культури вчителя (В.А. Адольф, Ю.В. Варданян, К.В. Вербова, Н.І. В'юнова, Л.К. Гребьонкіна, Л.Н. Захарова, Є.О. Клімов, Г.А. Ковальов, Н.В. Кузьміна, Н.С. Мажар, В.А. Сластьонін, Б.А. Сосновський та ін.). З позицій гуманістичної особистісно орієнтованої парадигми успішно розробляється концепція професійно-особистісного розвитку педагога в умовах університетської та

АКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ – ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

післядипломної підготовки, становлення особистості вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності, основу якого складає ідея саморозвитку, активного перетворення вчителем всього внутрішнього світу, зміни його способу життєдіяльності (Л.І. Зініна). Процес професіоналізації педагога дослідники пов'язують з розвитком його педагогічної компетентності, емоційної стійкості та гнучкості, творчої активності, здатності до інноваційної діяльності (Г.І. Аксьонова, Л.С. Вадимова, Р.Х. Закурив, Л.М. Зініна, І.Д. Курніков, А.К. Маркова, Н.Д. Никандрів, А.І. Шатенко, О.В. Шашкевич та ін.).

На засадах культурологічного підходу досліджено феномен професійно-педагогічної культури (Є.В. Бондаревська, І.Ф. Ісаєв, Н.Б. Крилов, В.А. Сластьонін). Розкриваються зміст, механізми, тенденції та умови формування окремих її компонентів: духовної (Є.І. Артамонова, Б.С. Братусь, В.П. Зінченко, Б. Ничипоров, Н.Є. Щуркова), методологічної (В.В. Краєвський, В.Е. Тамарін, А.Н. Ходусов), морально-етичної (Є.Н. Богданов, Е.А. Гришин, Є.Г. Силіяєва), комунікативної (А.В. Мудрик), технологічної (М.М. Левіна), валеологічної (І.Т. Бердніков), інформаційної (А.П. Єршов, Н.М. Мінаков), проєктної (Л.М. Гурьє, А.А. Криуліна), екологічної (С.М. Глазачов), фізичної (М.Я. Віленський).

Водночас процес формування професійно-педагогічної культури вчителя до цього часу аналізується переважно з позицій соціального та діяльнісного підходів. Недостатньо реалізованими в педагогічних дослідженнях залишаються ідеї антропологічного підходу, який розглядає культуру як “людське в людині” (М.А. Бердяєв, М.К. Мамардашвілі, І.Т. Фролов та ін.). Домінування соціального та діяльнісного підходів призводить до звуження самого поняття “професійно-педагогічна культура”, до ототожнення його з професійною діяльністю, а процес її формування нерідко зводиться до осягнення структури педагогічної діяльності.

Принципово новим явищем загальноосвітньої практики уданий час стає професійно-педагогічна культура вчителя. Дослідниками проблеми педагогічної освіти педагогів (А.Д. Глоточкін, Ф.Н. Гноболін, Ю.М. Забродін, Є.І. Ісаєв, С.В. Кондратьєва, В.Я. Ляудіс, А.К. Маркова, А.Б. Орлов, В.І. Слободчиков, Б.А. Сосновський та ін.) встановлено, що засадовою стосовно професійної компетентності вчителя є психологія праці вчителя, оскільки змістом його діяльності є сприяння психічному розвитку дитини, а головним її “інструментом” виступає його психологічна взаємодія з учнем.

Мета статті. Розкрити феномен становлення

педагогічної культури вчителя початкової школи з позицій аксеологічного підходу.

Отримані результати. Аналіз наукової літератури показав, що цінність як аксіологічна категорія має багаторівневу структуру.

Загальним, об'єднувальним є той факт, що цінності відображають світ людини, її культуру. Цінності можуть існувати як суб'єктивні, що відображаються у свідомості людини. Діалектика даної аксіологічної категорії показує, що в історії розвитку суспільства вищою цінністю стає людина як особистість, як самоціль суспільного розвитку.

Реалізація культурних функцій освіти, з яких за значущістю на перший план виступають функції культурного розвитку і саморозвитку дитини, розвитку людини як суб'єкта культури, культури особистості вимагає переосмислення і самої педагогічної діяльності, наповнення її новими смислами. Розв'язання цих складних проблем робить актуальним завдання перебудови і переосмислення всієї системи професійно-педагогічної освіти.

Сучасний педагогічний ВНЗ орієнтований на розв'язання важливих завдань підготовки вчителя нового типу. Одним із завдань є становлення особистісної та професійної культури педагога як способу його життєдіяльності, як “інструмента” реалізації індивідуальних творчих сил в “людино творчій” діяльності (В.А. Сластьонін). Формування професійно-педагогічної культури вчителя набуває не тільки професійного, але й соціального, культурологічного та індивідуально-людського значення.

Культурологічний напрямок у педагогіці досліджує феномен педагогічної культури і окремих її сторін (Є.В. Бондаревська, І.Ф. Ісаєв, А.А. Криуліна, В.А. Сластьонін та ін.). У шерезі праць розкриваються зміст, механізми та умови формування; розглядаються питання методологічної (В.В. Краєвський, В.А. Сластьонін, А.Н. Ходусов), морально-етичної (Є.Н. Богданов, Е.А. Гришин, Н.Б. Крилова, Є.Г. Силіяєва), комунікативної (А.В. Мудрик), технологічної (М.М. Левіна), духовної (Б.С. Братусь, В.П. Зінченко, Б. Ничипоров), фізичної (М.Я. Віленський) культури вчителя. У цих дослідженнях педагогічна культура розглядається як важлива частина загальної культури вчителя, яка виявляється у системі професійних якостей і специфіці педагогічної діяльності.

Педагогічна культура виступає універсальною характеристикою педагогічної реальності. Формування професійно-педагогічної культури розглядається як систематизуючий чинник становлення майбутнього педагога (І.Ф. Ісаєв). Дослідження проблеми формування професійно-педагогічної культури вчителя здійснюється в

АКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ – ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

контексті культурологічних традицій і загальнофілософського розуміння культури, що містять дві взаємопов'язані тенденції – інтеграції та диференціації. З одного боку, культура – це цілісне, системне, інтегроване утворення, а з іншого, визнається необхідність диференціації цілісної культури на окремі складові та напрямки. Одним з важливих методів дослідження культури є метод категоріальних опозицій, який передбачає розгляд системи понять, вираженої в категоріальних опозиціях, оскільки кожна категорія може бути найповніше визначена “тільки у відношенні з співвідносною з нею категорією” [9, 62].

Поняття “педагогічна культура” розглядається через категоріальний ряд: загальне, особливе, окреме, одиничне, що відповідає рівням аналізу. Більшість дослідників розглядають педагогічну культуру в категоріальних опозиціях “загальна культура – професійна культура”, “педагогічна культура – професійно-педагогічна культура”, що правомірно, але, на наш погляд, недостатньо. Значно меншою мірою в педагогічних дослідженнях представлено аналіз педагогічної культури в категоріальних опозиціях “соціальна культура – індивідуальна культура”, “культура суспільства – культура особистості”, “суспільна свідомість – індивідуальна свідомість”, “культура – цивілізація”, “особистість – індивідуальність”. У даному дослідженні нам здається важливим аналіз явища педагогічної культури через аналіз названих категоріальних опозицій, які виражають антропометричну сутність самого феномену культури.

Водночас у вітчизняній та зарубіжній філософсько-культурологічній літературі склався й інший підхід до тлумачення культури. Культура не тільки соціальний, але й антропологічний феномен. Її підґрунтям слугує “не укоріненість людини в природі”, потреба реалізації тих її спонукань, які не є інстинктивними. Культура в цьому сенсі виступає продуктом “відкритої людської природи, яка не має остаточної фіксованості” (П.С. Гуревич).

Такий підхід до тлумачення культури пов'язаний з розумінням її ціннісної природи. Найповніше аксіологічний підхід представлено у вітчизняній морально-релігійній літературі (М.А. Бердяєв, І.А. Ільїн, Н.О. Лосський, П.А. Сорокін, П.А. Флоренський, Г.Г. Шпет та ін.). Аксіологічна парадигма представляє культуру як “складну ієрархію ідеалів і смислів”. Саме цінність, стверджував П.А. Сорокін, слугує підґрунтям і фундаментом будь-якої культури.

Головна суперечність різних аксіологічних концепцій пов'язано з розумінням і поясненням співвідношення і взаємодії між ідеальним світом цінностей і реальною дійсністю, між об'єктивною,

абсолютною природою цінностей та їх суб'єктивністю і відносністю.

Цікавою є загальноаксіологічна теорія Н.О. Лосського, яка є найбільш узагальненою і розробленою, а також враховує представлені концепції західних і вітчизняних учених (Н. Гартмана, В.С. Соловйова, С.Л. Франка, М. Шелера, В. Штерна). У концепції Н.О. Лосського здійснюється спроба подолати крайнощі суб'єктивізму і абсолютизму в аксіології. Учений називає своє вчення про цінності “онтологічною, ідеальною аксіологією” [8]. На його думку, людські прагнення, потяги бажання не є джерелом цінностей, а лише їх наслідком. Почуття ж є одягом, в якому суб'єктивні цінності з'являються в свідомості.

Для розуміння культури у вченні Н.С. Лосського можна виокремити такі моменти. По-перше, включення до складу цінності буття, переживання, значення та ідеалу, які належать до змісту і структури цінностей не як рядоположні, а ієрархічно спрямовані від буття до ідеалу, що і робить їх елементами цінності. По-друге, саме таке, не статичне, а внутрішньо напружене, динамічне функціонування цінностей в еволюції всього суцього до абсолютної повноти життя і визначає їх як засади людської культури.

Таким чином, специфіка цінностей визначається через поняття “значуще”, “бажане”, “норма”, “мета”, “ідеал”. Цінність як норма, мета та ідеал у різних концепціях має різне втілення (світовий дух, Бог, комунізм тощо). Тому для дослідників виявляється важливим визначити, яке місце займає кожен з цих елементів у змісті та структурі цінностей і що визначає їх місце в ній. “Цінності, – писав Н.О. Лосський, – можливі лише у тому випадку, якщо основи буття ідеальні і притому духовні” [8, 285]. У будь-якому випадку мова йде про духовний потенціал життя, що виявляється в людині через світ його цінностей. Однак вивчати цінності і свідомо використовувати їх можна тільки через вияв у реальному людському житті і діяльності, яка завжди суспільна, а людина може бути людиною тільки серед інших людей.

Міжсуб'єктна концепція, засадовою стосовно якої є викладені вище положення, розглядає цінність як вияв і реалізацію міжсуб'єктних відносин. У контексті даної теорії цінність виступає як єдність значущого і належного, засобу і мети, суцього та ідеалу. Вона є не просто необхідною і належною, але й бажаною метою, яка є ідеалом і виступає регулятором міжсуб'єктних, міжлюдських стосунків, через які впливає на соціальну практику [Вишлецов, 53].

Виникає проблема ціннісних відношень, які, на відміну від оцінних, включають у себе не тільки

АКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ – ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

належне (норми, імператив), але й бажане, пов'язане з добровільним вибором. Добровільний вибір пов'язаний з душевним піднесенням і є переживанням реалізації ідеалу як мети прагнення. Цінності виражають такі стосунки між людьми, які не роз'єднують, не відчужують людину від інших людей, а навпаки, об'єднують, збирають у спільноти будь-якого рівня. Ціннісні відношення людей не є зовнішніми і примусовими, вони – внутрішні і ненасильницькі. Цінності не можна нав'язати силою. Так, не можна змусити людину кохати.

Аксіологічний підхід пояснює специфіку і зміст культури через категорію цінності. Культура є не що інше, як здійснення цінностей, “сукупність здійснюваних в суспільно-історичному житті об'єктивних цінностей” (С.Л. Франк). Культура в цьому сенсі виступає як вищий рівень облагодженості природних і соціальних умов життя і людських стосунків, як історична міра і “межі” людського образу (М. Шелер), практична реалізація загальнолюдських і духовних цінностей у людській діяльності та відносинах.

У вітчизняній морально-релігійній філософії культура наділена сакральним смыслом. Не будь-яка діяльність породжує культуру, а тільки та її частина, яка має “сакральний характер і пов'язана з пошуком смислів, вичитуваних у бутті” (П.А. Флоренський).

Діяльність людини різноманітна, як і продукти людської активності. Численні діяння людини пов'язані з напруженим творчим актом, проривом у новий духовний простір, виявленням смислу з навколишнього світу. Це, на думку П.А. Флоренського, і є культура. Але є також артефакти, які не містять у собі сакрального смислу, не породжують горіння людського Духа. Таке розмежування умовне, однак концептуально важливе для визначення культури.

У самій культурі є “деяка таємна дружина”. У людській діяльності багато що породжується вперше як виявлення смислу, але багато що слугує і процесу тиражування уже одного разу знайденого. У тлумаченні П.А. Флоренського, діяльність виявляє себе у множині: мова йде про діяльність. Не створення знарядь праці як таке виступає виявленням культури. І річ не лише в тому, що природа знарядь різна. Створення корисних для виживання людини пристосувань набуває культурного сенсу тільки тоді, коли знаряддя розглядається як “проекція зовні творчих надр людської істоти”. Творчість розуму виявляється у виробництві речей, смисл яких не є очевидним. Це виробництво символів, тобто створення культури.

Діяльність людини різноманітна. В одному випадку вона породжує культуру, в іншому – дещо інше: форми соціальності, цивілізацію тощо. Далеко

не завжди людська активність поєднана з проривом в сфері духу. “Друга природа” включає в себе акти простого відтворення, копіювання. Людина, яка винайшла колесо, – творець культури. Працівник, який на конвейері розміщує колесо на вісь, людина цивілізації [Флоренський П.А. У водоразделов мысли; Франк С.Л. Реальность и человек].

Таке розуміння культури характеризує гуманістичний підхід, де сутність культури виступає як “міра людини”, рівень “людського” в ньому, сходження до ідеалу, формування його духовного багатства. Культура в цьому сенсі є характеристика ментальності (установки свідомості, її націленості назовні – на світ і всередину себе, на власні глибини духу). Культура – це те, що дає змогу внести у світ і в особистість смисл, людське значення, а також здатність використовувати те, що накопичено в досвіді людини. Для гуманістичної концепції культури характерне розуміння її як сфери реалізації людини як особистості, як цілісної істоти (І. Гердер, А.Ф. Лосев, А. Швейцер, М. Шелер та ін.).

У контексті гуманістичного підходу в світовій та вітчизняній культурології представлено погляд на культуру, який ґрунтується на ідеї діалогу культур (М.М. Бахтін, В.С. Біблер, М. Бубер, Ю.М. Лотман). Згідно з діалоговим підходом, культура завжди потребує співбесідника, партнера, приємний. Розвиток культури завжди вимагає обміну цінностями. Замикаючись в суб'єкті (одиночному або груповому), культура згасає. Бути в культурі – означає вступити в спілкування з минулим і майбутнім, з актуальним “іншим”. Для людини культури перебувати в культурі і бути культурним означає піднятися над власним обмеженим буттям, представити в своїй біографії Космос, Природу, Історію якомога повніше (В.С. Біблер).

Культура є формою буття індивіда як особистості. Особистість же передбачає зверненість до інших (іншого), спілкування з іншими (або самим собою як з іншим), націленість на іншого, його сприймання і розуміння.

Концептуальне значення для нашого дослідження мають теоретичні побудови у вітчизняній філософській психології, яка стосується до розуміння онтології свідомості людини, її духовного прошарку (Б.С. Братусь, В.П. Зінченко, С.Л. Рубінштейн).

Розвиваючи положення С.Л. Рубінштейна про рівні свідомості, В.П. Зінченко теоретично припускає існування духовного шару свідомості, який у структурі цілісної свідомості повинен відігравати провідну роль, “одушевляти і надихати буттєвий та рефлексивний шари” [Зінченко В.П., Моргунів Е.Б. Человек развивающийся. Очерки

АКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ – ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

российской психологии.]. Об'єктивно передумовою духовного шару “може виступати Інший, або, точніше, Ти”. Тут використовується ідея М. Бубера про те, що основоположним чинником людської екзистенції є відношення “людина з людиною” в контексті “Я – Ти”. Така позиція протиставляється як індивідуалізму, для якого, на його думку, закрита цілісність людини, так і колективізму. “Індивідуалізм бачить людину в її співвіднесеності з самою собою, колективізм же взагалі не бачить ЛЮДИНУ. Він розглядає лише “суспільство”. В індивідуалізмі обличчя людини спотворене, в колективізмі воно закрите” [Бубер М. Проблемы человека, 90]. Шлях, що виводить за межі індивідуалізму і колективізму, це відношення “Я – Інший”, де кожен з двох виступає не як об'єкт, а як партнер по життєвій ситуації. Між людськими істотами відбувається щось таке, рівного чому не можна віднайти у природі. Через це щось викликається до життя будь-яке діяння.

На думку М. Бубера, цілісність особистості, її динамічний центр не можуть бути усвідомлені шляхом споглядання і спостереження. Це можливо, коли людина вступає в елементарні стосунки з іншим, тобто, коли вона стає присутньою для мене. Утворюється “тонкий простір особистого Я, яке вимагає наповнення іншим Я” [Бубер М. Я и Ты, 92]. Цю сферу “діалогів” М. Бубер називає сферою “Між”, яка і виступає початковою категорією людської дійсності, “носієм міжлюдської по дійвості, який в міру людських зустрічей, залежно від обставин заново конструюється [Зинченко В.П., Моргунов Е.Б., 320].

М. Бубер протиставляє відносини між людиною і людиною ставленню людини до світу. Зустріч Я та Інший виявляє ще й залишок, якого немає при зустрічі людини зі світом. Цей залишок – найістотніше, в якому, на думку В.П. Зінченка, “проживає” природа духовності. У стосунках Я – Ти містяться “таємниці ідеальної форми” (культури) [Зинченко В.П. Посох Мандельштама и трубка Мамардашвили, 320].

Подібні міркування є і у Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна, С.Л. Рубінштейна. Віддаючи пріоритет стосункам “людина – світ” у принциповому плані, С.Л. Рубінштейн у питанні про генезис феноменологічних компонентів стосунки “Я – Ти” вважає найбільш значущим “Я”. Разом з тим він пише: “...Найперше з перших умов життя людини – це інша людина. Відношення до іншої людини, до інших людей складає основну тканину людського життя, її серцевину... Для людини інша людина – мірило, виразник її “людяності... фактично, емпірично, генетично пріоритет

належить іншому “я” як передумові виокремлення мого власного “я” [Рубинштейн С.Л. Проблемы развития психики, 338 – 343].

Особистісні константи культури представлені в теорії інтелігентності видатного російського філософа А.Ф. Лосєва. Розглядаючи інтелігентність як “життя особистості”, функцію особистості, А.Ф. Лосєв відзначає культурну значущість інтелігентності. Інтелігентність особистості є вияв, персоніфікація культури. Культурна значущість інтелігентності, за А.Ф. Лосєвим, полягає у тому, щоб бути суб'єктом культури, духовності, прагнути “не споглядати” тільки, але “перетворювати дійсність”, облагороджувати людське життя. Це завжди “свідома робота духу над своїм власним удосконаленням і над упорядкуванням всього того, що оточує людину”. Інтелігентність – це “культурна праця”, яка “не є сумною необхідністю, але завжди радість” і “духовна легкість”. Це ще й індивідуальне життя особистості, її індивідуальність. Інтелігентність цілісна, інтегральна, неподільна, “існує як неподільна одиничність, як деяка духовна простота”. У цьому сенсі інтелігентності не можна навчитися, вважає філософ, але вона вимагає тривалого виховання та самовиховання [7].

Висновки. Аналіз філософсько-культурологічних позицій є методологічною передумовою дослідження професійної культури педагога, її компонентів та проявів. Найбільш актуальним для нашого дослідження є гуманітарний підхід, який відводить людині роль духовного суб'єкта культури, що володіє такими властивостями, як побудова та “вичитування” смислів, відповідальність діяльності та поведінки, здатність до саморозвитку, саморегуляції і самореалізації.

1. Асмолов А.Г. *Культурно-историческая психология и конструирование миров.* – М. – Воронеж, 1996. – 768 с.

2. Бахтин М.М. *Философская культура XX века.* – СПб., 1991. – Вып. 1. – 128 с.

3. Бердяев Н.А. *Философия свободного духа.* – М., 1994. – 479 с.

4. Библер В.С. *От наукоучения к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век.* – М., 1990.

5. *Культура на пороге III тысячелетия: Материалы IV Международного семинара в Санкт-Петербурге 30 ая-3 июня 1997.* – СПб., 1998.

6. Лосев А.Ф. *Бытие. Имя. Космос.* – М., 1993. – 426 с.

7. Лосев А.Ф. *Дерзание духа.* – М., 1988. – 246 с.

8. Лосский Н.О. *Условия абсолютного добра.* – М., 1991. – 218 с.

9. *Начала христианской психологии / Отв. Ред. Б.С. Братусь.* – М., 1995. – 306 с.

10. Рубинштейн С.Л. *Основы общей психологии: В 2-х т.* – Т. 2. – М., 1989. – 322 с.

11. Рубинштейн С.Л. *Бытие и сознание. О месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений.* – М., 1957.